

2020 ЖЫЛҒА ТАЗА ЖАЛАҚЫНЫ ЕСЕПТЕУДІН ТИІМДІ ЖОЛЫ

Жалақы - жұмыскер мен жұмыс беруші арасындағы экономикалық байланыс. Ол байланыс біріншіден, еңбек нарығында туындайтын сыртқы формаға ие, екіншіден кәсіпорындағы жұмыскердің еңбек қызметімен байланысты терең мағнаға ие. Жалақының сыртқы формасы бұл құбылыстың қарапайым, әрі түсінікті екендігін байқау қиын емес.

Жұмыс беруші, еңбек келісім шартына және заңға сәйкес, жұмыстың көлемі мен сапасы, қиындығын ескере отырып, жұмыскерге жалақы төлеуге міндетті. Жалақы жүйесіндегі негізінен екі түрлі формада қолданылатыны белгілі – уақытына қарай және өнім көлеміне қарай төлеу жүйесі. Жеке еңбек келісім шартында, міндетті түрде жалақы төлеу шарттары көрсетіледі. Жалақы мөлшерін жұмыс беруші тағайындайды және де оның мөлшері заңмен бекітілген ең төменгі жалақы мөлшерінен кем болмауы тиіс (2020 жылға 42 500 теңге).

Жалақы есептеу, әр мекеменің өзі қабылдаған штаттық кестесінің негізінде, еңбек ақы төлеу жүйесі мен формасына сай, жұмыс уақыттың табелін толтыру арқылы жүргізіледі. Кез келген мекемеде қызметкерді жұмысқа алу, босату үшін немесе іс-сапарға жіберу үшін жұмыс берушінің бұйрығы керек. Жалақыны есептеген кезде бекітілген мөлшер бойынша жеке табыс салығы және 2020 жылдан бастап міндетті әлеуметтік медициналық сақтандыру сонымен қатар, зейнетақының жинақтау қорына аудару үшін 20 пайыз көлемі ұсталып қалынады. Жалақы қорына байланысты әлеуметтік салық пен қамсыздандыру жарнасы есептеліп, оны ұйым төлейді. Жалақы ұсталуға тиісті міндетті төлемдер ұсталып болған соң, төлем ведомосы бойынша жұмыскерге төленеді.

Бұл кезде таза жалақыны есептеу үшін 20 пайыз шегерген дұрыс пазейнетақы, салық аударымдары және медициналық сақтандыру жалақының қандай бөлігін құрауы тиіс деген сұраққа жауап беріп көрейік.

Сонымен бірінші кезекте жалақыдан «Қазақстан Республикасында зейнетақымен қамсыздандыру туралы» Қазақстан Республикасының Заңының 25-бабы негізінде 10% мөлшерінде алынады. Алайда, 50 ең төменгі жалақы мөлшеріне тең (50 Ең Төменгі Жалақы Мөлшері (2019 жылға 2 125 000 тнг)) міндетті зейнетақы жарналарын есептеу үшін ең жоғары ықтимал табыс түрінде шектеулер бар.

Жеке табыс салығы сондай-ақ Міндеті Зейнетақы Жарнасын алғаннан кейінгі қалған сомадан 10% құрайды (Қазақстан Республикасы Салық кодексінің 320-бабына сәйкес), бірақ ол сәл басқаша есептеледі. Салық кодексінде мөлшері 1 Ең төменгі жалақы (2020 жылға 42 500 теңге) табыс салығы салынбайтын сомма көзделген, ол жыл сайын үлкен жаққа қарай өзгеріп отырады.

Тағы айта кетерлік жағдай «Қазақстан Республикасында міндетті әлеуметтік медициналық сақтандыру туралы» Қазақстан Республикасының Заңының 28-бабы негізінде 2020 жылғы 1 қаңтардан бастап – жарналарды есептеу объектісінің 1 пайызы, 2021 жылғы 1 қаңтардан бастап – жарналарды есептеу объектісінің 2 пайызы, Міндетті әлеуметтік медициналық сақтандыруға аударылып отырады.

Осы есептеу формуласын қарастырайық. Мысал: 2020 Жылғы кәсіпорын жұмыскерінің ақпан айындағы жалақы мөлшері 160000 теңге, жұмыс күні бір айда 24 күн. Жұмысшы 20 күн жұмыс істеді ал жалақысын есептеп көрік

$$(160000/24)*20=133\ 333$$

Сонамен есептелген жалақы 133 333

$$\text{Міндеті Зейнетақы Жарнасы} = 133\ 333 * 0,1 = 13\ 333 \text{ теңге.}$$

$$\text{Макс Міндеті Зейнетақы Жарнасы} = 42\ 500 * 50 = 2\ 125\ 000 \text{ теңге.}$$

13333 Міндеті Зейнетақы Жарнасы сомасы 2 125 000 аспайды, сондықтан келесі тармаққа көшеміз.

$$\text{Жеке Табыс Салығы} = (133\ 333 - 13\ 333 - 42\ 500) * 0,1 = 7\ 750 \text{ теңге.}$$

Берілген еңбекақы мөлшері 133 333 Ең Төменгі Жалақы Мөлшері 42 500-ден біршама көп, сондықтан ең соңғы тармаққа көшеміз.

$$\text{Міндетті әлеуметтік медициналық сақтандыру} 133\ 333 * 0,01 = 1\ 333$$

$$\text{Еңбекақы} = 133\ 333 - 13\ 333 - 7\ 750 - 1\ 333 = 110\ 917 \text{ теңге.}$$

Осылайша, 133 333 теңгеден – 110 917 теңге «таза» табыс сомасы есептелді. Осыдан кейін жалақы төлейтін мекеме келесі қызметтерді атқарды.

Осы уақытқа жұмыс беруші төлем ведомосын төлеу уақытын көрсете отырып, мекеме басшысы бекітеді. Ведомость бойынша төленген еңбек ақыны сомасы, кассалық шығыс ордердегі және

кассалық кітаптағы сомаға сәйкес келуі тиіс. Еңбек ақы бойынша есептесу есеп тесулер «Еңбек ақы бойынша қысқа мерзімді алашақтар қарызы» деп аталатын шоттар жинағында жүргізеді. Ведомосты жабар кезде, кассир немесе бухгалтер, әр түрлі себептер мен төленбей қалған соманы тексеріп және оларға « төленді » деген штамп басылады. Ал жалақы алушы еңбек келісім шартына сәйкес жалақыны карт шотында немесе қолма-қол алды, егер қолма-қол алар болса төлем мәлімдемесіне қол қояды.

Әдебиеттер:

- 1 Радостовец В.К. Ұйымдағы бухгалтерлік есеп / Өңделіп және толықтырылып 3-ші басылым. – Алматы: Қазақстан аудит орталығы, 2009. - 484б
- 2 Сейдахметова Т.А. Қазіргі уақыттағы бухгалтерлік есеп / Т.А. Сейдахметова бірінші басылым. – Алматы: Қаржы қаражат, 2008. – 245б
- 3 “Бухгалтерлік есеп пен қаржылық есептілік туралы” Қазақстан Республикасының 2007 жылғы заңы

Әбеуова И.С., 3 курс (академик Е.А.Бөкетов атындағы ҚарМУ)
Ғылыми жетекшісі – э.ғ.м, аға оқытушы Темирбекова Л.А.

ҚАРЖЫЛЫҚ БАҚЫЛАУДЫҢ ЖҮРГІЗІЛУ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

Мемлекеттік қаржылық бақылау - бұл шешімі мемлекеттік басқаруды қамтамасыз етуге арналған функциялар мен міндеттерге байланысты қаржылық бақылаудың ерекше саласы. Бұдан басқа, бақылаудың осы түрінің ерекшелігі мемлекеттің экономикаға және қоғамдық өмірге қатысу нысандарының алуан түрлілігімен түсіндіріледі.

Мемлекеттік аудиторлық тексеріс жүйесі мен мемлекеттік бақылау жүйесі бір-бірімен тығыз өзара іс-қимыл жасайды, бұл бюджет ресурстарын тиімді және ұтымды пайдалану үшін негізделеді[1].

Мемлекеттік қаржылық бақылаудың негізгі міндеттеріне мыналар жатады:

- бюджет алушыларға бөлінген бюджет қаражатының тиімді, мақсатты пайдаланылуын тексеру;
- нысаналы бюджеттік қорларды қалыптастыру мен бөлуді бақылау;
- банк, кеден, валюта қызметі саласындағы заңнаманың сақталуын бақылау;
- мемлекеттік билік органдарына аудит жүргізу нәтижелері туралы ақпарат беру;
- ішкі мемлекеттік өзін-өзі бақылау жүйесінің сапасын тестілеу.

Қазіргі кезеңде мемлекеттік қаржылық бақылау жүйесінде тиімділік аудитін жүзеге асыру мынадай бағыттарға шоғырландырылған:

- акциялары мемлекеттік меншіктегі мемлекеттік кәсіпорындар мен кәсіпорындарды басқару тиімділігінің аудиті;
- өзіне кіретін мемлекеттік органдар тиімділігінің аудиті:
 - а) мемлекеттік органдардың жұмыс істеуінің ұйымдық-құқықтық және қаржылық-шаруашылық аспектілері тиімділігінің аудиті;
 - ә) мемлекеттік органдардың функционалдық қызметі тиімділігінің аудиті;
 - б) жекешелендіру саласындағы басқару қызметі тиімділігінің аудиті [2].

Мемлекеттік қаржылық бақылау экономикалық және қаржылық қауіпсіздік бөлігінде мемлекеттің экономикалық ахуалын жан-жақты талдауды жүзеге асыруға бағытталған. Оның тиімділігін арттыру қаржылық, бюджеттік және салық тәртібін нығайтуға ықпал етеді. Қазіргі проблемаларды шешу және дамудың перспективалық бағыттарын айқындау жолымен мемлекеттік қаржылық бақылаудың пәрменді жүйесін қалыптастыру-біздің еліміздің өзекті міндеті болып табылады.

Кез келген мемлекеттің мемлекеттік қаржылық бақылауының басты мақсаты мемлекеттік қаржы ресурстарын басқарудың тиімділігін арттыру, оның ішінде мемлекеттік қаражатты пайдаланудың ашықтығын қамтамасыз ету және қаржы тәртібін жақсарту арқылы арттыру болып табылады. Бұл үшін мемлекеттік қаржылық бақылау жүйесі тиімді болуы тиіс. Мемлекеттің бақылау функциясы басқару функциясынан ажыратылмайды[3].

Қазақстан Республикасының 2015 жылғы 4 желтоқсандағы № 95-IV Бюджет кодексі мемлекеттік қаржылық бақылаудың мынадай түсінігін береді: "мемлекеттік қаржылық бақылау бұзушылықтарды анықтау, жою және оған жол бермеу мақсатында бақылау объектілерінің Қазақстан